

Õiguskantsler

Teie 09.02.2022 nr

17.02.2022, 09.03.2022

Meie 29.03.2022 nr 6-1/220316/2201738

Aegunud võla sissenõudmine ja võlaandmete edastamine maksehäireregistrile

[]

Kirjutasite, et Eesti inkassoettevõtte nõuab Teilt kaheksa aastat vanade võlgade (Soome leppetrahvinõuded eramaal parkimise eest) tasumist ning on teatanud Teie andmete edastamisest ka maksehäireregistrile. Olete inkassoettevõttega suheldes viidanud võlgade aegumisele, kuid inkassoettevõtte jätkab oma tegevust. Teie hinnangul on inkassoettevõtte selline tegevus pahatahtlik. Palusite õiguskantsleri hinnangut ja küsisite, kas sellise olukorra lahendamiseks tuleks täpsustada õigusakte.

Asjassepuutuvaid õigusakte pole põhjust pidada põhiseadusvastasteks. Riigikogul on avarad võimalused otsustada, millistel alustel võlasuhe lõpeb. Õiguskantsler ei saa põhiseadusele toetudes nõuda regulatsiooni, mis näeks ette, et aegumine vabastab võlgniku kohustuse täitmisest ja ühtlasi lõpetab võlasuhte.

Võlga sisse nõudes peab võlausaldaja (inkassoettevõtte) käituma heas usus ning kinni pidama isikuandmete töötlemist reguleerivatest õigusaktidest. Pärast nõude aegumist võib võlausaldaja (inkassoettevõtte) küll kohustuse täitmist nõuda, kuid võlgnik ei pea aegunud nõudeid täitma ja õiguskord pakub talle kaitset ka meeldetuletustega survestamise eest.

Seda, kas inkassoteenuse ja võlgade kohtuvälise sissenõudmise tarvis tuleb sätestada täpsemad reeglid, saavad otsustada eelkõige ministeeriumid ja Riigikogu.¹

Inkassoettevõttega tekkinud vaidluse saab lõppastmes lahendada kohtus tsiviilkohtumenetluse korras. Kuna inkassoettevõtte ei täida eraõiguslikust suhtest tekkinud võla sissenõudmisel avalikke ülesandeid, ei saa õiguskantsler ka inkassoettevõtte tegevust kontrollida (sh isikuandmete töötlemisel).

¹ Rahandusministeerium on tellinud krediidituru uuringu ning uuringu lõpparuandes esitatud ettepanekutest lähtuvalt on ministeeriumis väljatöötamisel seaduseelnõu, millega soovitakse parandada vastutustundliku laenamise põhimõtete järgimist ning tarbijate õiguste ja huvide kaitset tarbijakrediidi kontekstis ning inkassoettevõtteid viia Finantsinspektsiooni järelevalve alla (vt ka [krediidituru uuringu lõpparuannet](#)).

Võla sissenõudmine

Võlausaldajal on võimalik pöörduda inkassoettevõtte poole lihtkirjalikust lepingust või ka leppetrahvinõudest tuleneva võla sissenõudmiseks. Inkassoettevõtte võib seejuures tegutseda kas võlausaldaja lepingulise esindajana või omandada nõude selle loovutamise kaudu. Sisuliselt rakendab inkassoettevõtte võlausaldaja asemel õiguskaitsevahendeid võla sissenõudmiseks. Inkassoettevõtte võib proovida nõuet täita võlgnikuga suheldes ja teda maksma mõjutades, aga muidugi võib ta pöörduda nõude tunnustamiseks ka kohtusse.

Võla kohtuvälist sissenõudmist reguleerivad eelkõige [tsiviilseadustiku üldosa seadus](#) ja [võlaõigusseadus](#). Võib eeldada, et inkassoettevõtte lähtub võla sissenõudmise viisi valides mõistlikkuse põhimõttest (VÕS § 7). Mõistlikkuse põhimõttest lähtudes saab inkassoettevõtte silmas pidada oma majanduslikke huve ning ta võib ise otsustada, kuidas on kasulikum võlga sisse nõuda. Mõistlikkuse põhimõtte kohaselt tehtavad valikud eeldavad samas heas usus käitumist.² Hea usu põhimõtte näeb ette, et enda õigust ei teostata seadusvastasel viisil ega teisele isikule kahju tekitamiseks (TsÜS § 138, VÕS § 6). Heas usus käitumine vastab seadusele ning ühiskonnas väljakujunenud moraalinormidele, selline käitumine ei ole ülekohtune, vaid on aus, õiglane ning arvestab teise poole huve.³

Ükski õigusakt ei anna inkassoettevõttele õigust sekkuda sunni jõuga isikute omandiõigusesse (nt ei saa arestida võlgniku vara). Kuna sunniga vara võlgnikult ära võtta ei saa, jääb ainsaks vahendiks nn psühholoogiline mõjutamine, mille piirid seab inkassoettevõtte ise, lähtudes oma ärimudelist. Seda, et inkassoettevõtte saadab võla kohta meeldetuletusi, saab üldiselt pidada tavapäraseks ja aktsepteeritud töömeetodiks. Sestap ei saa inkassoettevõttele iseenesest ette heita, kui ta võlgnikule tema võlga meelde tuletab. Taunitav on see, kui võla sissenõudmisel avaldatakse inimesele ülemäära survet ja ähvardatakse teda. Selline teguviis ei kuulu euroopalikku väärtusruumi, millest lähtudes Eesti äriettevõtted üldiselt tegutsevad. Kriminaalkorras karistatavad teod on keelatud.

Nõude aegumine ja aegunud nõude täitmise nõudmine

Nõude aegumist on reguleeritud TsÜS-i 10. peatükis. Leppetrahvi nõue aegub kolme aasta jooksul pärast nõude sissenõutavaks muutumist (TsÜS § 146 lg 1, § 147 lg 1).⁴ Seaduse järgi mõistetakse nõude aegumise all seda, et pärast nõude aegumist võib kohustatud isik keelduda oma kohustust täitmast (TsÜS § 142 lg 1). Aegumise korral võib võlgnik sisuliselt valida, kas kohustus täita või mitte. Aegumine ei vabasta võlgnikku kohustuse täitmisest ega lõpeta võlasuhet, vaid annab võlgnikule võimaluse keelduda oma kohustuse täitmisest. Võlgnik võib aegumisele tugineda nii kohtus kui ka kohtuväliselt (vt [õiguskantsleri 02.02.2022 seisukoht nr 6-1/220161/2200693](#)). Seega ei tähenda Eesti õiguse kohaselt aegumine seda, et pärast nõude aegumist ei tohi võlausaldaja enam leppetrahvi tasumist nõuda.

Kui võlausaldaja (või inkassoettevõtte) pöördub võla kättesaamiseks kohtusse (kas maksekäsu kiirmenetluses või hagimenetluses), on võlgnikul võimalik kohtus tugineda sellele, et nõue on aegunud. Kui võlgnik ei esita kohtule aegumise vastuväidet, ei saa kohus ise asjas aegumist kohaldada. Seaduse järgi saab kohus võtta nõude aegumist arvesse ainult kohustatud isiku taotluse alusel (TsÜS § 143).

² Kull, I. Kommentaarid võlaõigusseaduse § 7 kohta, komm. 4.1. – Varul, P., Kull, I. jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2016.

³ Samas. Kommentaarid võlaõigusseaduse § 6 kohta, komm. 4.1.4.

⁴ Nõude aegumistähtaeg on kümme aastat, kui kohustatud isik rikkus oma kohustusi tahtlikult (TsÜS § 146 lg 3).

Võlgnik võib ka ise esitada kohtule hagi nõude aegumise tuvastamiseks, kui võlausaldaja (või inkassoettevõtte) kohtusse ei pöördu ja jätkab aegunud nõude sissenõudmist. Nii saab võlgnik esitada hagi õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks, nn tuvastushagi ([tsiviilkohtumenetluse seadustiku](#) § 368 lg 1). Tuvastada saab võlaõiguslikke lepingulisi suhteid, mille kehtivus, olemasolu või kestus on vaidluse all.⁵ Riigikohus on märkinud, et võlgnikul võib olla õiguslik huvi tuvastada, et võlausaldaja nõue tema vastu on aegunud. Sel viisil saab ta selgust, kas ta peab oma kohustuse täitma või võib ta selle täitmisest aegumise tõttu keelduda (vt ka Riigikohtu 31.01.2014 otsus nr [3-2-166-13](#), p 12).

Eesti õigus ei kohaldu sel juhul, kui Eesti inkassoettevõtte esindab Soome võlausaldajat ja nõuab sisse Soomes parkimisteenuse osutamisest tekkinud nõudeid. Niisugusel juhul rakendatakse lepingu täitmisel, kohustuste lõppemisel ning aegumisel ja tähtaja möödumisest tulenevate õiguste kaotamisel Soome Vabariigi seadusi.⁶ Järelikult tuleks Teil praeguses olukorras end kurssi viia asjakohaste Soome Vabariigi seadustega,⁷ vajadusel korral võite nõu küsida juristilt või advokaadilt. Kuna praegusel juhul ei ole Eesti inkassoettevõtte nõuet omandanud, tuleks ka uurida, millisesse kohtusse tuleks pöörduda Soomes parkimisteenuse osutamisest tekkinud nõude aegumisest tuleneva vaidluse lahendamiseks.⁸

Võlausaldajal (või inkassoettevõttel) on olnud õigus ja võimalus võla sissenõudmiseks pöörduda kohtusse enne aegumistähtaja möödumist. Kui võlausaldaja ei ole seda teinud, ei tähenda see, et võlgnikku saab meeldetuletustega survestada igavesti, lootes, et ehk kunagi võlgnik oma kohustuse täidab. Selline tegevus ei ole kooskõlas hea usu põhimõttega. Võla sissenõudmisel töödeldakse võlgniku isikuandmeid ja neid ei saa töödelda seadusvastaselt.

Isikuandmete töötlemine ja võlaandmete edastamine maksehäireregistrile

Võla sissenõudmine eeldab võlgniku isikuandmete töötlemist (dokumenteermist, säilitamist, kohandamist ja muutmist, päringute tegemist, edastamist, avalikustamist jne). Nii on võlgnikuga ühenduse võtmiseks ja nõude esitamiseks vaja töödelda näiteks tema telefoninumbrit, e-posti aadressi jm. Isikuandmeid töödeldes tuleb Euroopa Liidu liikmesriikides (sh Eestis ja Soomes) kinni pidada [isikuandmete kaitse üldmäärusest](#).⁹

Isikuandmete kaitse üldmääruse kohaselt peab isikuandmete töötlemine olema seaduslik, õiglane, läbipaistev ja eesmärgipärane (vt üldmääruse art 5). Isikuandmeid võib töödelda ainult kindlal eesmärgil ja ainult algse eesmärgiga kokkusobivatel täiendavatel, täpselt määratletud eesmärkidel (üldmääruse art 5 lg 1 p b). Isikuandmete töötlemine ei ole seaduslik, kui neid andmeid töödeldakse ilma kindla eesmärgita, tuginedes üksnes kaalutlusele, et sellest võib olla kunagi kasu.¹⁰

⁵ Kõve, V., Järvekülg, I. Kommentaarid tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 368 kohta, komm. 3.1.2.4. – Kõve, V., Järvekülg, I. jt Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. 2017.

⁶ Vt [rahvusvahelise eraõiguse seaduse](#) § 1, [Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus \(EÜ\) 593/2008](#) lepinguliste võlasuhte suhtes kohaldatava õiguse kohta, art 3 jj.

⁷ Soome seadused on avalikustatud veebilehel www.finlex.fi/fi/; nt laki saatavien perinnästä ehk võlgnevuste sissenõudmise seadus on avaldatud veebilehel www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990513, laki velan vanhentumisesta ehk võlgade aegumise seadus veebilehel <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030728>.

⁸ Kohtualluvuse kohta vt TsMS § 69 jj, [Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus \(EL\) nr 1215/2012](#) kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades.

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta.

¹⁰ [Euroopa andmekaitseõiguse käsiraamat](#), lk 123. 2018. aasta väljaanne. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja Euroopa Nõukogu, 2020.

Isikuandmete kaitse üldmäärus loeb isikuandmete töötlemise seaduslikuks muu hulgas siis, kui see on seotud lepingu täitmisega (üldmääruse art 6 lg 1 p b). Lepingu täitmisega seostub isikuandmete töötlemine ka siis, kui isikule saadetakse ametlikke meeldetuletusi täitmata lepinguliste kohustuste kohta.

Kui täitmata lepinguliste kohustustega hakkab tegelema inkassoettevõte, siis ei töödelda isikuandmeid enam lepingu täitmise raames, vaid õigusliku alusena saab kõne alla tulla õigustatud huvi.¹¹ Isikuandmete töötlemine õigustatud huvi alusel on seaduslik, kui on täidetud kolm tingimust: 1) vastutaval töötlejal või andmeid saaval kolmandal isikul on õigustatud huvi, 2) isikuandmete töötlemine on vajalik õigustatud huvi teostamiseks, 3) vastutaval töötleja või andmeid saava kolmanda isiku huve ei kaalu üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja – vabadused (vt üldmääruse art 6 lg 1 p f).

Õigustatud huvi olemasolu tuleb hoolikalt hinnata (vt üldmääruse põhjenduste p 47). Kui õigustatud huvi on olemas, tuleb vastutava töötleja õigustatud huvid ning andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused tasakaalustada. Seejuures tuleb kaaluda, kas vastutava töötleja huvid on andmesubjekti huvide või põhiõiguste suhtes tähtsamad.¹² Andmesubjekti huvid ja põhiõigused võivad olla vastutava töötleja huvidest tähtsamad eelkõige juhul, kui isikuandmeid töödeldakse olukorras, kus andmesubjektil ei ole mõistlik eeldada edasist töötlemist (vt üldmääruse põhjenduste p 47). Peab ka hindama, kas isikuandmete töötlemisega tekitatav mõju andmesubjektile on proportsionaalne (sobiv, vajalik ja mõõdukas) taotletava eesmärgi suhtes. Aja jooksul muutunud asjaolude tõttu võib ka õigustatud huvi lõppeda või andmesubjekti huvid osutuda kaalukamaks.

Inkassoettevõttel võib olla õigustatud huvi võla menetlemiseks ja võlgnikult tema kohustuse täitmise nõudmiseks. Inkassoettevõte ei saa aga võla kohta meeldetuletuste saatmisel piirduda vaid tõdemusega, et aegumine ei vabasta võlgnikku kohustuse täitmisest ega lõpeta võlasuhet. Kaaluda tuleb isiku huve või põhiõigusi ja -vabadusi ning samuti ka seda, kas meeldetuletuste saatmine võlgnikule aitab eesmärki saavutada. Kui võlgnik on aegumisele tuginedes korduvalt keeldunud oma kohustust täitmast ning inkassoettevõte ei sea aegumist kuidagi kahtluse alla (nt ei viita teistsugusele aegumistähtajale, aegumise katkemisele või peatumisele) ega kavatsengi võla sissenõudmiseks pöörduda kohtusse, siis on kaheldav, kas sellises olukorras on isikuandmete jätkuv töötlemine õigustatud huvile tuginedes õiguspärane.

Isikuandmete kaitse seadus lubab võlasuhte rikkumisega seotud isikuandmete edastamist kolmandale isikule ([isikuandmete kaitse seaduse](#) § 10 lg 1). Kolmas isik võib edastatud andmeid töödelda selleks, et hinnata andmesubjekti krediivõimelisust või muul samasugusel eesmärgil ning üksnes juhul, kui vastutav või volitatud töötleja on kontrollinud, kas edastatavad andmed on õiged ja kas on õiguslik alus neid andmeid edastada ning on registreerinud andmeedastuse. Seega lubab seadus edastada isiku andmeid võla kohta maksehäireregistrile krediivõimelisuse ja maksekäitumise hindamise, mitte lepingu täitmise tagamise või lihtsalt isiku survestatamise eesmärgil.

Krediivõimelisuse hindamisel võib olla tarvis analüüsida mitmest võlasuhtest tulenevaid kohustusi ja nende rikkumist. Kohustuse rikkumine ei ole aga isikut püsivalt negatiivselt iseloomustav fakt, seega ei tohi võlasuhte rikkumisega seotud isikuandmeid töödelda ja edastada igavesti.¹³ Isikuandmete edastamine ei ole lubatud, kui see kahjustaks ülemäära andmesubjekti

¹¹ [Andmekaitse Inspektsiooni juhend](#) õigustatud huvi kohta, p 3.3 (15.05.2020).

¹² [Euroopa andmekaitseõiguse käsiraamat](#), lk 153 jj. 2018. aasta väljaanne. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja Euroopa Nõukogu, 2020.

¹³ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu (679 SE) [seletuskiri](#), lk 18.

õigusi või vabadusi või kui kohustuse rikkumise lõppemisest (ehk tasumisest) on möödunud rohkem kui viis aastat (IKS § 10 lg 2 punktid 3 ja 5).

Kui nõue on aegunud, siis sellise nõude alusel maksehäire avaldamine võib kahjustada ülemäära isiku õigusi või vabadusi. Riigikohus on selgitanud, et nõude aegumist on võimalik arvestada andmesubjekti õigustatud huvide kahjustamise kaalumisel ja mida pikema perioodi järel toimub isikuandmete töötlemine, sealhulgas edastamine, seda intensiivsemalt piirab see andmesubjekti põhiõigusi, eelkõige eraelu puutumatust, ning seda kaalukam peab olema andmete kolmandatele isikutele edastamise vajadus (Riigikohtu 12.12.2011 otsus haldusasjas nr [3-3-1-70-11](#), p-d 16 ja 22).

Isikul on õigus esitada igal ajal vastuväiteid teda puudutavate isikuandmete töötlemise kohta (vt üldmääruse art 21). Vastuväite saamisel ei tohi vastutav töötleja isikuandmeid edasi töödelda, v.a juhul, kui ta tõendab, et isikuandmeid töödeldakse mõjuval õiguspärasel põhjusel, mis kaalub üles andmesubjekti huvid, õigused ja vabadused, või kui seda tehakse õigusnõude koostamise, esitamise või kaitsmise eesmärgil. Kui vastutav töötleja ei suuda tõendada, et isikuandmeid töödeldakse mõjuval õiguspärasel põhjusel, on andmesubjektil õigus nõuda edasise andmetöötlemise lõpetamist ning isikuandmete kustutamist (vt IKÜM art 17 lg 1 p c).

Võite pöörduda järelevalveasutuse (Eestis Andmekaitse Inspektsiooni) või kohtu poole (üldmääruse art 77, IKS § 61), kui leiate, et Teie andmeid töödeldes on rikutud isikuandmete kaitse üldmäärust ja/või isikuandmete kaitse seadust.

Kui soovite teha ettepanekuid tsiviilseadustiku üldosa seaduse, võlaõigusseaduse või isikuandmete kaitse seaduse muutmiseks, võite need esitada Justiitsministeeriumile.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise